

Setting the Price and Keeping Up at All Costs: מאויבי תחכמני

פרשת ויחי, תשע"ט

1) תהלים - פרק קיט, פסוק צח

מאויבי תחכמני מצוּתָדָּד פִּי לְעוֹלָם הִיא לִי .

2) קדושת לוי – פרשת נח (וע"ע קדושת לוי לפרשת שלח; זרע קודש – פרשת וירא)

'מאויבי רצה לומר מ"ם של מאויבי הוא כמו מן אויבי, מאויב שלי, דהיינו יצר הרע, 'תחכמני מצוּתָדָּד רצה לומר היצר הרע מפתה אותי לתאות גשמי, דהיינו תאות אשה או שאר תאות גשמי, אזי מזה התאווה הגשמי, מיצר הרע, 'תחכמני מצוּתָדָּד', אזי לבי בוער להיות עובד את ה'. 'כי לעולם היא לוי, רצה לומר תאות גשמי הוא דבר נפסד וכלה, לא כן כשאהיה עובד הבורא, זה הוא לי 'לעולם', כי אני מדבק עצמי בבורא שהוא חי וקים לעולם.

3) בראשית (ויחי) – פרק נ, פסוקים ד-ה

ד וַיַּעֲבְרוּ יָמֵי בְּכֵיתוֹ, וַיִּדְבֶּר יוֹסֵף אֶל בְּיַת פְּרֹעַה לֵאמֹר: אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיכֶם דַּבְּרוּ נָא, בְּאָזְנֵי פְרֹעַה לֵאמֹר. ה אָבִי הִשְׁבִּיעַנִי לֵאמֹר, הִנֵּה אֲנֹכִי מֵת, בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי; וְעַתָּה, אֶעֱלֶה נָא וְאֶקְבְּרָה אֶת אָבִי וְאָשׁוּבָה.

4) רש"י (שם)

אשר כריתי לי - כפשוטו כמו "כי יכרה איש" (שמות כא, לג). ומדרשו עוד מתיישב על הלשון, כמו אשר קניתי. אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה. ועוד מדרשו לשון כרי, דגור, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה:

5) בראשית רבה – פרשה עו, סימן ב

ד"א "וַיִּקְרָא יַעֲקֹב מֵאֵד וַיִּצְרָר לוֹ" (לב, ח)... אמר כל השנים הללו יושב בארץ ישראל תאמר שהוא בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל, כל השנים הללו הוא יושב ומכבד את הוריו תאמר שהוא בא עלי מכח כיבוד אב...

6) שיחות מלוה מלכה – חלק ב, עמ' קיז (ר' נתן געשטעטנער זצ"ל, בעל שו"ת להורות נתן)

מובא בשם הרה"ק מקאצק זי"ע לפרש הא דאיתא במדרשים, שאלוהו פגש באדם אחד ושאלו האם הוא תלמיד חכם, והשיב לו שאינו יודע ללמוד כלום, ושאלו אליהו מדוע אינו יודע ללמוד, והשיב שהקב"ה לא חננו בינה ודעת להבין ולהשכיל את התורה, ושאלו מה מלאכתו, ואמר שהוא דייג לפרנסתו, ואמר לו אליהו שאם יש לו דעת להכין הרשתות כדי לדוג בהם את הדגים בודאי יש לו גם דעת ללמוד תורה. ולכאורה אכתי צריך ביאור, וכי הדעת הנצרכת כדי לדוג דגים מספיקה בשביל להבין ולהשכיל את התורה הקדושה, הרי יתכן שלדוג דגים ידע וללמוד תורה לא ידע, אתמהא. ותירץ פה קדוש, דהנה איך השיג אותו דייג את העצה לדוג את הדגים, כי הבין שזוהי פרנסתו ואם לא ילמד לדוג ישאר רעב לפת לחם, ומכיון שלא נותרה לו ברירה אחרת הלך ללמוד את המלאכה הזאת, ולכן בודאי שאם היה יודע כי התורה הם חיינו ואורך ימינו ולולא התורה לא היה לו חיות ואויר לנשימה, היה הוגה בתורה יומם ולילה וכבר היה מוצא דרכים ועצות להבין את התורה, רק החסרון הוא שלא היתה התורה חשובה אצלו כאויר לנשימה, ולכן מצא לעצמו תירוצים שונים מדוע אינו עוסק בתורה, ולזה טען לו מחכמתו לדוג, עכ"ד.

7) במדבר (בהעלותך) – פרק ח, פסוקים יז-יז

יז וְהַבְדַּלְתָּ אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם. טו וְאַחֲרַי כֹּן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם, לְעַבְדֹת אֶת-
 אֱהֱל מוֹעֵד; וְטַהַרְתָּ אֹתָם, וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה. טז כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הֵמָּה לִי, מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 תַּחַת פְּטוּרַת כָּל רַחֵם בְּכוֹר כָּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי. יז כִּי לִי כָּל בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּאָדָם
 וּבְבַהֲמָה: בְּיוֹם הַכֹּתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי.

8) מדרש תנחומא – בהעלותך, סימן ח

...שבטו של לוי כלם צדיקים היו, והיו עושין את התורה שנאמר "כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתַי" (דברים לג, ט) זו תורה, "וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ" זו המילה, ולא עוד אלא משעשו את העגל לא נשתתפו שם שבטו של לוי...

9) במדבר - פרק ג, פסוקים מד-מ

מד וַיְדַבֵּר ד' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. מה קח את הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם
 תַּחַת בְּהֵמָתָם; וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם אֲנִי ד'. מו וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמָּאתִים הָעֵדְפִים עַל
 הַלְוִיִּם, מִבְּכוֹר, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מז וְלִקְחֹתָ חֲמִשָּׁת, חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגָּלֹת: בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח,
 עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל. מח וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֵדְפִים בָּהֶם.

10) רש"י (שם)

ואת פדויי השלשה וגו' - ...כך היתה מכירתו של יוסף עשרים כסף, שהיה בכורה של רחל:

11) Ever Since Sinai (by Irving M. Bunim, pg 17-20; "Setting a Price" [1977])-

Stop and consider, though. Who were those firstborn Israelites? They were the original servants of the Lord, intended from the start to serve as His ministers at the *mishkan*. They were to be His holy servants, offering up His sacrifices. When you come to redeem a servant of the Lord, says the Torah, do not sell him short. Let him not be worth less to you than what those Midianite or Ishmaelite traders who bought Joseph were willing to pay for a little servant boy. Pay for a servant of Mine, says the Almighty, at least what those heathen paid for a Hebrew boy — not less.

So when a good Jewish boy went through the public school system — elementary school, high school and college — the city, state and/or federal governments were willing to pay some \$31,000 to make him (hopefully) a good, intelligent young man. Today the cost is certainly much higher. Then how much is it worth to us to develop a Jewish boy into a good, intelligent young Torah scholar?

12) רות – פרק ב, פסוק יב

ישלם ד' פְּעֻלָּךְ וְיִתֵּהי מִשְׁכָּרְתְּךָ שְׂלָמָה מֵעַם ד' אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לְחַסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו.

13) דרשות חתם סופר – חלק ב, "מגילת רות", עמ' שא¹ (ר' משה סופר זצ"ל)

<p>הפסד ממון מה, כנס גילה דעתו שלא עלתה שוי המנוה בפינוי אלא בכך וכך ולא יותר שחילולי כן לא הי מניחה מפני הפסד הסך הסוא, הרי קנע לו שכר כל אותן שכבר עשה בשכר הסך הסוא והי פרס לשון חלק ומחלה. ממה שהי ראוי לו כי אלו לא סיכל לקבוע לו שכרו הי כל הפני הפיזי אינס כדאי נגד שכר אי ממלותיו גם כי בכולם — פכיד מורי הנאון כיי ודפחית. — והנה רות</p>	<p>ישלם הי פפלק יתחי משכורתך שלימה מעס הי אקי ישראל אשר באת לחקות תחת כנפיו. יליד מה לשון משכורתך שלימה וכי יש שכר שאינו שלם. וייל טפי שאמר מיז הנאון החסיד בעל הפלאה הי ישמרהו ויחי, כי לשון פיט לקבל פרס ינדק כך, והנה כל חפלים לא ישוו בשכר מטה אי, אלא שלפעמים אדם קובע לו שכרו פידי הרגיל במנוה ופיא מניחה מלעשות מפני</p>
--	--

14) מכתבי תורה – מכתב צח (ר' אברהם מרדכי אלתר זי"ע, ה"אמרי אמת" מגור)

היצר המבלבל להביא עצבות ולהרבות בדקדוקים. ואני רגיל לפרש
והוי מחשב הפסד מצוה וכו' (א) לעשות חשבון בנפשו אם יתנו לך
מיליאהן רובל ושאר מחמדים כדי שתניח ולא להניח תפילין בטח אל
תחפוץ, והנה תשער בנפשך כמה הי לך שמחה באם הי לך מיליאהן
רובל, בזה השמחה ועוד יותר מזה תצטרך להתמלאות בשמחה
בהנחת תפילין ושמירת שבת ושמירת ברית קודש וכדומה לזה. וכפי
החביבות שאצל האדם כן מתחבב בשמים. ואי אפשר לבוא לעבודת

15) אור יצחק – פרשת תולדות, עמ' צד (ר' יצחק מראדוויל זי"ע)

<p>הדמעות של עשו, מחמת שהוא מין צמינו, עשו צכה ואמר צרכני גם אני אצי, ורצה כל טוב העולם הזה, ואנחנו צוכים גם כן צוה הענין, לזה אינס יכולים לצטל מפני שהם מין צמינו, ובחמת אלו היו הצכיות שלנו צסוד עמו אנכי צצרה (מהלים א, טו), צודאי היו הדמעות שלנו מצטלים הדמעות של עשו, מחמת שלא הי מין צמינו, וד"ל.</p>	<p>איתא צמדרש (עי' חתומא קדושים טו) צצטיל דמעוה צצכה עשו ואמר צרכני גם אני אצי (מ, לד), זכה לכל הטוב הזה. והקשה הרב הקדוש רבי שמעלקא מניקלשפורג, והלא כמה צכיות צצני ישראל צוכים, והדין שכל הדברים צטלים צצשים (סולין טו:), ולמה הדמעות שלנו אינס מצטלים הדמעות של עשו. ומירץ הרב הג"ל מצד שהוא מין צמינו (שס), לזה הדמעות שלנו אינס יכולים לצטל</p>
--	---

¹ ועי' פתחא זעירא לספר הפלאה על מסכת כתובות, אות יג